

M t ph n, d ng nh ông không coi ti u s nhà văn là v n đ quan tr ng, nh ng có l còn m t lý do n a, vì ti u s c a ông, n u vi t rõ ra, ch "có h i" cho gia đình.

Nhà th Lê Đ t, t Nhân Văn Giai

Ph m đ n "Đ ng ch "

Đ i ch c a Lê Đ t chia hai th i k , d i hai ngòi bút: Nhà th cách tân, theo truy n th ng Mallarmé, m m t k nguyên m i cho đ ng ch . Nhà th th i th , theo truy n th ng Đ Ph , ghi l i b m t c a xã h i toàn tr trên đ t n c Vi t Nam, xác đ nh tính ch t c b n c a l ch s : "*L ch s muôn đ i duy t l i / Không ai l a đ c cu c đ i*".

Trong ba ng i b n thân cùng ho t đ ng NVGP, Tr n D n vi t nh t ký, Hoàng C m thu t l i dĩ vãng trong các bài ký, h i ký. Duy có Lê Đ t là không có ti u s rõ ràng. T i sao? M t ph n, d ng nh ông không coi ti u s nhà văn là v n đ quan tr ng, nh ng có l còn m t lý do n a, vì ti u s c a ông, n u vi t rõ ra, ch "có h i" cho gia đình. Ông không mu n các con bi t v ho t đ ng c a cha đ đ b liên l y. Đào Ph ng Liên, con gái ông, h i: *B là ai?* Các con không bi t cha đã t ng làm th , vì trong nhà "*không có m t quy n truy n m t quy n th nào*".

Lê Đ t tên th t là Đào Công Đ t, sinh ngày 10/09/1929 t i xã Âu Lâu, huy n Tr n Yên, t nh Yên Bái, m t ngày 21/4/2008 t i Hà N i. Cha là Đào Công Đ (m t năm 1975), quê ph ng Á L , xã M l c, Ph L ng Giang (B c Giang), làm vi c trong s ho xa Vân Nam t i Yên Bái, g p m ông là Nguy n Th Sen (m t năm 1982), ng i làng Đình B ng, B c Ninh, theo gia đình lên Yên Bái buôn bán. Lê Đ t h c ti u h c Yên Bái, năm 1941, 12 tu i lên Hà N i, h c tr ng B i. Kháng chi n bùng n , tr v quê cha, ti p t c trung h c t i Á L . R i đi theo kháng chi n. V th i k này, Lê Đ t ch ghi vài hàng s l c:

"Năm 45 khi cách m ng tháng 8 bùng n , tôi theo cách m ng, r i đi kháng chi n, ch y u ho t

đ ng trong ngành tuyên hu n. Năm 49, tôi v công tác t i ban tuyên hu n c a TU đ ng C ng S n Vi t Nam. Năm 1952, tôi chuy n h n v H i văn ngh TU và b t đ u cu c đ i sáng tác c a nhà văn chuyên nghi p" (trích ti u s vi t tay, Đ ng Ch , nxb H i Nhà Văn, 2009).

Trong T đ n văn h c, Nguy n Hu Chi ghi: "Đ u kháng chi n, h c t p trung h c v ùng kháng chi n r i v công tác t i Ban tuyên hu n t nh Vĩnh phúc và t p t c theo h c tr ng đ i h c Pháp lý cho đ n khi tr ng gi i th . 1949, chuy n lên ban Tuyên Hu n trung ng đ ng lao đ ng VN. 1952 v H i văn ngh . Sau 1954, v Hà N i, t p t c công tác H i văn ngh ".

Lê Đ t trên chi n khu Vi t B c năm 1948. Ba ng i ng i t ph i sang trái :

Nguy n L ng B ng, H Chí Minh, Lê Đ t. (nh t l i u)

Nh ng Hoàng C m cho bi t: Năm 1948, [m i chín tu i] Lê Đ t đã là bí th văn ngh c a Tr ng Chinh. Đi u này đ ng nh Lê Đ t không mu n nh c đ n.

Hoàng C m vi t: "Đ u năm 1949, anh Lê Đ t, phái viên c a T ng bí th Tr ng Chinh t ban tuyên hu n đ c c sang H i Văn ngh làm tr lý cho ông T H u." (Hoàng C m, Nguy n Đình Thi trong tôi - Nguy n Đình Thi ngoài tôi, H i kí, Talawas).

Nh ng trong b n "thú t i" c a Lê Đ t, i có câu: "Đ ng đ i v i tôi có r t nhi u ân hu , kéo tôi ra kh i bàn tay ph n đ ng c a b n Qu c Dân Đ ng, cho tôi công tác g n các đ ng chí lãnh t " (Văn Ngh s 12, tháng 5/58, trang 80).

Nh v y, chúng ta có th t m s p x p l i ti u s c a Lê Đ t, giai đ n kháng chi n nh sau:

Năm 1945, 16 tu i, h c tr ng B i, Lê Đ t ch a theo Vi t Minh, lúc đó ông đang ch u nh h ng T L c văn đoàn, nh ph n đông các thanh niên "ti u t s n" th i y, m u ng i cách m ng lý t ng đ ng nhiên là Dũng (trong Đ n tuy t và Đôi b n) c a Nh t Linh, dù Hà N i hay Yên Bái, tâm c m c a h c n r t l ng m n :

Yên Bái/ dăm cô gái / ì thì / th n th c / Nh t Linh / tay / Loan Dũng / lên ô kính b i

Sau này, Lê Đt h t s c ch ng ì i cái lãng m n c a T L c văn đoàn, có ì cũng ch là m t cách s ng ì i nh ng " ì i m c a tu i tr ".

Lê Đt theo *Quy c dân đ ng trong bao lâu?* Có th t 1945 đ n 1948 (16 đ n 19 tu i), r i đ c "giác ng" theo Vi t Minh. Nh tài năng, ng i thanh niên này đ c đ a vào Tuyên Hu n Trung ì ng, làm bí th c a Tr ì ng Chinh. Ti u s chính th c c a Lê Đt b t đ u t 1948.

V n theo Hoàng C m, năm 1949, khi T H u ph trách toàn b văn ngh kháng chi n, Tr ì ng Chinh c Lê Đt làm tr lý cho T H u. S b nhi m này cho th y: lãnh đ o đã nhìn th y ì Lê Đt kh năng chi n ì c và chính tr cao h n T H u.

Ngoài ra, nh ng d ki n trên đây còn gi i thích:

- T i sao Lê Đt th y mình "v ng" h n Nguy n H u Đang trong vi c t ch c báo Nhân Văn.

- Vi c ông thân thi t, kính tr ng Th y An và Phan Khôi, b i c ba đ u đã t ng ho t đ ng cho Vi t Nam Qu c Dân Đ ng.

- Và s tranh đ u c a Lê Đt, khác v i các b n văn ngh sĩ, th hi n trên hai m t :**V chính tr , ch ng chính sách đ ng tr , đòi h i t do dân ch và v văn ngh , ch tr ì ng đ i m i th ca.**

S nghi p đ i m i thi ca

Lê Đt th t b i trong đ u tranh chính tr , nh ng ông đã thành công trong vi c đ i m i thi ca. Sau h n 30 năm c m in, Lê Đt đ c "ph c h i" năm 1988. T p *Bóng ch* (nxb H i nhà văn,

1994), tác phẩm đầu tiên xác định ông như một nhà thơ lớn, cùng với Thanh Tâm Tuyền, Đinh Đình Hoàng, Trần Đình, đã xây dựng nên nền thơ Việt nam hiện đại.

Tiếp theo những tập *Hèn đĩ nhân*, (truyện ngắn, nxb Phương Nam, 1994), *Ngó lơ i* (thơ, nxb Văn Học, 1997),

Epphen

(Tập chí thơ, Cali, 1998).

Mi là người bình thường

, (truyện ngắn, nxb Phương Nam, 2007),

U75 tình

(thơ và đoan ngôn, nxb Phương Nam, 2007); và sau khi ông mất,

Đường chữ

(tuyển tập, nxb Hội Nhà Văn, Bách Việt 2009).

Chỉ sau khi tác giả được "phục hồi" vào năm 1988, mới sản xuất các tác phẩm của

Lê Đạt mới được ra mắt được gì

Chỉ trong những đời mới thi ca của Lê Đạt bắt đầu từ năm nào? Nguyễn Huệ Chi viết trong Tập điển văn học *"Bài thơ đầu tiên in trên Văn Nghệ năm 1951"*, nhưng đó chỉ là bài thơ đầu tiên được in ra, còn thực sự Lê Đạt đã làm thơ từ trước, từ nhiều năm trước và tập

Tình mới

(Đường chữ, phần di sản) đã chứng minh điều đó.

Trong một đoan hồi ký, Hoàng Cầm viết:

"Đầu năm 1949, anh Lê Đạt, phái viên của Tổng bí thư Trường Chinh đi ban tuyên huấn ở các sang Hội Văn nghệ làm trợ lý cho ông Tố Hữu. Vì là một anh sinh viên rất trẻ, rất sôi nổi,

v a đ t chân đ n H i, Lê Đ t đã làm thân v i các b c cha chú nh Ngô T t T , Nguy n Tuấn, Th L , Nguy n Xuân Khoát. (...) Lê Đ t kh i x ng ra cu c tranh lu n v m t đ tài m i m và có v h p đ n m: V n đ th không v n c a Nguy n Đình Thi (...) Anh Nh Ca sôi n i cho tôi b t v cu c tranh lu n th không v n t thág tr c, gi ng Nh Ca r t vui, anh nói

- T c quá! C u không đ h m y, giá có c u thì có l cũng góp đ c nh u ý k n bênh v c cho cái g i là th không v n. Đ ng này ch có t v i Lê Đ t thêm m t th ng L u Quang Thu n. Và anh B u T n. Cũng may có thêm bác Phan Khôi. Ông già này l i bênh r t hùng h n, mà y . Còn m t tá nh ng ông già khác không ch u nói gì, ho c có nói l i v hùa v i ông Lành. Anh Thi d m ra y u th , sau c đành g s n ra cho các ông y th i. Thành th , cái lo i th t do không v n b ăn m t tr n đòn đ ch cãi vào đầu đ c."(Hoàng C m, Nguy n Đình Thi trong tôi - Nguy n Đình Thi ngoài tôi, H i kí, Talawas)

Nh v y, theo Hoàng C m, Lê Đ t đã x ng lên cu c tranh lu n v th không v n t năm 1949 và Lê Đ t cùng v i L u Quang Thu n, B u T n, Phan Khôi, ng h th Nguy n Đình Thi. Ng i đánh Nguy n Đình Thi là T H u (ông Lành).

Lê Đ t cũng nói: "Th i kháng ch n, tôi và Nguy n Đình Thi m i đ u ch u nh h ng Eluard và tôi cũng làm th không v n nh anh Thi. Tôi tr nhà Eluard không lâu. M t th i gian dài tôi và Tr n D n ch u nh h ng c a Maïakovski r t đ m" (Nghe Lê Đ t k , Ph m T ng Vân ph ng v n thág 1/2003, đăg trên BBC Vi t Ng 6/5/2008).

Nh v y chúng ta có th xác nh n: Lê Đ t làm th không v n, ít nh t t 1948, và t p Tình m , có th là nh ng sáng tác đ u tiên c a Lê Đ t.

Gia c nh Nhân Văn

Bài th Nhân câu chuy n m y ng i t t , gây sóng gió su t th i k Nhân Văn, và ghi l i trong ký c ng i đ c s ph n kháng sâu s c c a nhà th đ i v i m t th ch đ c tài, kh ng ch t do tình c m, t do luy n ái, can thi p vào đ i t c a con ng i, kh i đi t nh ng s ki n có th t trong đ i Lê Đ t.

Lê Đ t k t duyên v i cô Nguy n, cán b c t cán, nh ng không h p, ch s ng chung m t th i gian ng n, r i chia tay (kho ng 1955).

Nhà th Lê Đ t cùng v i v là ngh

sĩ Thúy Thúy (DR)

M t th i gian sau, Lê Đ t yêu Thúy Thúy (Nguy n Th Thúy), ngh sĩ đang lên c a đoàn K ch Trung ng. Năm 1956, hai ng i s ng chung. Vì c "b ng i v c t cán", đ l y v ngh sĩ, đã gâ cho Lê Đ t và Thúy Thúy, không ít khó khăn, c hai đ u b ki m th o, Tr n D n ghi l i s vi c này trong nh t ký nh ng ngày t 23 đ n 27/9/1955 nh sau:

"Phê phán Lê Đ t:

Đ ng chí đ nh b v l y Thúy là b c c vàng l y c c đ t. Còn gì quý h n là ng i làm vi c cho Đ ng? Đi CCRĐ [c i cách ru ng đ t] bao nhiêu đ t r i. Thành ph n nông dân c t cán. Đ ng chí còn mu n gì? Không yêu nhân dân thì yêu ai? Ch có k thù m i không yêu nhân dân thôi ch !

K x u Thuý. Con lính đ qu c. Nhng nhít n kia bao nhiêu v r i.

Tôi không th đ ng ý đ ngh c a đ ng chí. Không bao gì Đ ng đ ng ý nh ng cái sai.

Đ ng chí l m lý lu n l m, đao to búa l n, v đ ng chí h n lành, đ ng chí có đ m lý lu n đ n áp, dù v đ ng chí có b ng lòng ly đ , Đ ng cũng không đ ng ý vì b t ch c ch n r ng đó ch là vì b đ ng chí đ n áp, b ng lòng m m ch không b ng lòng th c"(trích Tr n D n ghi, Ph m Th Hoài biên so n, td mémoire, Văn Ngh , 2001, trang 87).

Nhng hàng nh t ký trên đây c a Tr n D n cung c p m t s thông tin chính xác:

- Cô Nguy n bng lòng ly d (trên th c t cô Nguy n đng đ n xin ly d).

- Nhng Đng rắn đe: **"dù v đng chí có bng lòng ly d, Đng cũng không đng ý"**

- Tình c nh này đã đ c Lê Đt thu t l i trong bài *"Nhân câu chuy n m y ng i t t "v i hai câu th "đ d i":*

Đem b c công an máy móc đ t g i a tim ng i.

B t tình c m ng c xuôi theo đúng lu t đi đng nhà n c

L i th phát xu t t chuy n cá nhân, nhng đã nói lên bi k ch c a t t c nhng ng i mu n sng t do trong tình yêu, nhng b đng tr c t p ngấn c n.

Tr n D n, Hoàng C m, Lê Đt đ u chung c nh ng b đng can thi p vào đ i sng tình c m riêng t , và m i ng i v Nhân Văn đ u ph i gánh ch u h u qu ho t đng c a chng trong su t cu c đ i còn l i.

Lê Đt k l i: *"Khi y, Thúy m i 18 tu i. Ngày nào cũng có nhng cán b t bng đ n v ch r ò "b m t ph n đng c a Lê Đt và khuyên cô c t đ t v i tôi (...) Cô không đ c làm đ n viên n a, b đ y xu ng làm ph c trang và b đ i x nh m t con chiêm gh . Có m t đ u ch c ch n là không có v tôi, thì tôi đã thân tàn ma đ i r i. Tôi đã làm l cu c đ i ngh thu t c a cô và cô vì tôi mà m c b nh suy nh c th n kinh cho đ n bây gi . (...) Đ c ph c h i, tôi còn nhúc nh c sáng tác đ c, nhng Thúy thì đ c gì ngoài chng b nh suy nh c th n kinh, tê bu t kh p m t đ n m c nh i u khi không th hé m i ng đ c"* (Nghe Lê Đt k chuy n mình, Phẩm T ng Vân, bài đã đ n).

Nhân Văn Giai Phẩm phần X : Lê Đọt

Tác Giả: Th&y Khuê

Thứ Bảy, 06 Tháng 3 Năm 2010 15:33

Bi k&ch gia đình Nhân Văn, đ& c Lê Đọt ghi l&i thành th&, nh& m&t l&i t& l&i v& con, nh& m&t ân h&n, su&t đ&i, nh&ng bài th& cũng l&i v&t kh&i khuôn kh& gia đình đ& nói lên ngh&ch c&nh chung c&a t&t c& nh&ng ng&i v& Nhân Văn, Lê Đọt đã kh&c chân dung h& vào văn h&c s&:

V& Nhân Văn

L&ch s& quýt làm cam ch&u

Xin l&i em / nh&ng đêm Nguyễn B&nh Khiêm (1) tr&n tr&c

Anh Thái Hà (2) ch&a v& / và em khóc

Xin l&i em / nh&ng l&i khuyên "c&t đ&t"

V& gì đeo hai t&ng "liên quan"

Nh&ng bu&i s&m / mu&n chui đ&u xu&ng đ&t

M&t tr&i soi ngày k&m th&o b&t đ&u

Xin l&i em / t&ng oan v& th&ng ph&n đ&ng

Lý l&ch ba đ&i m&y đ&a con th&

Xin i em / tu i c m không đ c s ng

Nh ng g c ng / ch a m t n tròn m ng

Chung thân tâm th n / tr ng i đa mang

Đ i sau i! / May còn đoái đ n tôi

Hãy tr dùm tôi món n

Ng i v nh / v a thoát tu i khăn quàng đ

Đã ch p mũ ch ng / n ng th p t Sói ăn

Và Đ c Ph t / duy t xu t biên vào Tĩnh th

Xin đ trì / nh ng Th Kĩnh-v - Nhân Văn.

Chú thích (c a tác gi):

1- V tác gi là di n viên K ch nói nhà t p th đoàn K ch ph Nguy n B nh Khiêm

2- Thái Hà p: n i t ch c cu c đ u tranh ch ng Nhân Văn Giai Phẩm

Con Nhân Văn

Đào Phụng Liên, con gái Lê Đọt, đã ghi lại bối cảnh gia đình, nhân ngày giỗ cha. Bài văn kể những chuyện mà người ngoài cuộc không thể hình dung nổi, chúng tôi xin trích lại đây:

"... Suốt tuổi thơ, con luôn thắc mắc mãi trong lòng câu hỏi Bà là ai? (...)

Nhưng con không dám hỏi Bà vì sao sau những buổi vui vẻ ấy, Mẹ lại lo lắng như Bà: "Ông đừng có nói to, cậu nói nhỏ thôi!". Bà thì nào cũng nói câu, quắc mắt: "Tôi có làm gì khuấy động đâu mà không được cậu nói to, nói to?" Con đã bênh Bà vì nghĩ đó không phải là một thiếu nữ như những thiếu nữ khác: "Vì sao như vậy? Hay cậu nói to thì là không phải chị?"

Một hôm Mẹ đi làm về, nhìn tôi thì hỏi: "Bà và ông Văn Cao đến tôi như ông và bà có người theo dõi đấy. Ông phải cẩn thận. Đừng có được nói to, nói to. Người ta để ý đấy!" Con đã quá quen với những câu nói đó, gật đầu còn mỉm cười: "Văn Cao nào như vậy? Làm sao mà Bà quen được với tác giả TIN QUÂN CA chứ?"

Trên chiếc thùng gỗ nhỏ mà bố mua từ chợ, chiếc bàn gỗ nhỏ, kê dưới chiếc ghế có chiếc ghế song như xích của căn gác 3 như chuồng chim của nhà ta, bố úp đáy làm bàn ngồi ngang ghế, sách báo, Bà ngồi bên tôi, hý hoáy viết rồi gõ chày xóa. Bà là nhà thơ, nhà văn? Con thoáng nghĩ đến cái nghề cao siêu đó. Con lên tìm đọc. Con chỉ thấy vài chữ nguỵ ngữ bên những tờ báo, bên những bài kiểm tra của con hay một số sau những giờ đi đến nơi này: "chi chi...chành chành, rồi lên lên mây, cái danh thì là a"... (Mà mỗi khi con hỏi bố tìm gì vì thấy bố học hát, câu hát lơ lửng lên thì bố chỉ im im rồi thì dài. Bà đâu biết mà con con khi lau dọn phòng là rác vứt đi rồi!). Con viết đi ngay vì nhà mình không có một quyển truyện, một quyển thơ nào. (...)

Và con lại thắc mắc về câu hỏi: Bà là ai? Làm nghề gì? (...)

Cho đến tận năm 1975, năm lên 10 tuổi, một buổi cùng phụ, hỏi về thì về lòng về con, con mới biết mẹ là Nam Phương, đến lúc đó mới: "Bà cái Liên là phụ nữ chúng

mày ". Con nghe máu nóng b&c rất m&t nh&ng cú m&t v& không nghe th&y. M&t đ&u b&n k& bên đ& thêm: "B& nó s& nh& m g&y à?" Lúc đó, con ch& mu&n đ&n th& vì s&.

V& nhà, con len lén đ& ý xem B& có đúng là "ph&n đ&ng" không? Con không dám h&i vì s& ... đúng ??? . Vì s& ... đ&ng ph&i n&i đau c&n ph&i che đ&u c&a B& dù con không h& tin!

Con đã t& tr&n an mình b&ng nh&ng k&n th&c thu n&p đ&c qua b&t bao chuy&n công an b&t gián đ&p nh&ng t&i th& b&y, qua nh&ng câu chuy&n trong các t&p chí QUÂN Đ& I NHÂN DÂN, qua nh&ng nhân v&t ph&n đ&n x&u xa trong các tác ph&m văn h&c. Con v&a là công an theo dõi B&, v&a là lu&t s& ph&n b&n, b&o v& B&. Con ch&u khó t&c tìm m&i ch&ng c& có t&i cho B&. (...) Con t& lý g&i : N&u B& là "ph&n đ&ng" thì B& đã không khóc ngày Bác H& m&t! N&u B& "ph&n đ&ng" thì đã không có th& th&ng binh! (Lúc đó con không b&t đó là th& B& đ&c t&ng?) (...)

R&i con không đ&c xét vào Đoàn dù t&n k&t n&p nào con cũng đ&c g&i th&u, (...) R&i con làm h& s& thi đ&i h&c, anh con bác hàng xóm c&i kh&y: "R&i em cũng nh& t&i anh thôi. Có g&i m&y cũng ch&ng vào đ&c đ&i h&c. Cùng t&m là S& ph&m. Mà mày ch&a Đoàn viên thì đ&ng m&!" Đem th&c m&c đó v& h&i, B& c&i g&t đi: "Làm gì có chuy&n đó. Con c& thi đi. Mà B& th&y S& ph&m cũng t&t". B& ch&t tr&m ngâm: "Ch&c không có chuy&n gì đâu. Bút danh c&a B& là Lê Đ&t c& mà. Có ph&i Đào Công Đ&t đâu mà lo?". R&i B& lo t&ng h&i t&i: "Th& có th&t không ph&i Đoàn viên thì không đ&c vào S& ph&m không con?". Và b& t&i t& đ&t xe đi...

Cho đ&n lúc y con m&i đ&c nghe t& B& cái bút danh Lê Đ&t nh&ng qu& th&t không gây &n t&ng gì v&i con vì con ch&a bao g& nghe t&i phong trào NVGP.

Và B& không b&t đâu, ngay nh&ng ngày đ&u c&a năm th& nh&t S& ph&m ngo&i ng&, trong m&t gi& văn h&c s& Pháp, th&y giáo không b&t sao t&i nh&c đ&n "b&n Nhân văn Tr&n Đ&n, Lê Đ&t" v&i nh&ng câu "bôi x&u ch& đ&".

"Ta đi không th&y ph& th&y ph&ng

Ch& th&y m&a sa trên n&n đ& đ& "

C&a bác Tr&n D&n

Và c&a B& :

"Đ&t b&c công an gi&a trái tim ng&&i

B&t tình c&m ng&&c xuôi theo ch& đ&".

Con đã cúi g&m m&t, ng&&i n&i gai vì ng& c& h&i tr&&ng đ&n m&t nhìn mình. D&u trong lòng con vang lên "n&u th& thì sai quá còn gì" dù con không b&t nh&ng câu sau.

Cho &i ngày B& đi xa, cô ch& nh&m c&a con m&i móm mém: "tao đ&n kh& vì chuy&n vào Đoàn c&a mà". Con th&t th&: "vì em ch&a x&ng đ&ng". Cô v& vai: "vì cái lý &ch"

(trích B& &i, nh&ng câu chuy&n c&a con.. c&a Đào Ph&&ng Liên, in trên Tu&i tr& cu&i tu&n, 12/4/2009)

Và đây là câu tr& &i c&a Đào Công U&n tr&&c linh c&u Lê Đ&t, có đ&i đi&n c&a chính quy&n **cha chúng tôi là m&t ng&&i luôn s&ng và tr& giá "cho m&t đ&t n&&c đ&c l&p, & do, m&t n&n vẫn h&c ngh& thu&t đ&c l&p, & do"**.

Lê Đ&t và H& Chí Minh

Trái v&i Nguy&n H&u Đ&ng, đ&t khoát xác đ&nh trách nhi&m c&a H& Chí Minh trong vi&c đàn áp NVGP, Lê Đ&t có m&t thái đ&g n nh& bản khoán, khó hi&u.

Ngày 13/4/1999 tại Paris, nhà thơ Lê Đọt đã nói chuyện với RFI về Nhân Văn

◻ **Giai Phẩm**

Trong buổi nói chuyện với ông (ghi âm ngày 13-04-1999), để đơn giản, tôi có hỏi ông về Hồ Chí Minh. Khi phát thanh trên RFI, năm 2004, Lê Đọt đề nghị là nên cắt bỏ. Nay đã có khoanh cách thi gian, xin ghi lại hai câu đã bỏ cắt bỏ này, như một tài liệu, ghi lại thích thái độ của Lê Đọt đối với và lãnh đạo đảng thi.

T. K: Chính là trong mouvement của các anh cũng có điều khó hiểu: Ngay từ ban đầu, các anh đã phê bình tập thể T. H, chỉ trích tập thể đó là thên tến ng hóa của H, và toàn bộ tinh thần NVGP đều chỉ ng lại số thên tến ng lãnh đạo. Nhưng trong thâm tâm các anh, ít nhất ba người Lê Đọt, Trần D, Hoàng C, đều thm nhưn Tây h, mà vẫn có số thên tến ng hóa của H, có phải như thế không? Điều này làm cho người ta khó hiểu.

L. Đ: Dĩ nhiên chứ. Mình có thể phê phán người khác [như ng mình vẫn phạm số] thên tến ng hóa, là tự nhiên. Nhưng khi tôi viết tôi không thên tến ng hóa nhà. Tôi rất chú ý đến việc này, nhưng chắc là trong góc ngách tâm hồn tôi, chắc còn có người chưa thên tến ng hóa.

T. K.: Trong thâm tâm các anh vẫn coi của H là "thên tến ng". Nhưng của H lại chỉ trình ng điều mà các anh chỉ ng lại, đó là số toàn thể, và của đoán cái mà các anh đòi hỏi, đó là do tến ng. Mình không thể nào tranh cãi với một thên tến ng mà mình tôn thờ và đòi t đ số đ tôn thên tến ng đó. Đây là cái điều mâu thuẫn, không thể ghi thích được trong tập luận của các anh?

L. Đ.: **"Tôi không bao giờ coi của H là đi d n t do và dân chủ cho đ t n c Việt Nam. Tôi thên tến ng là thên tến ng như ng khía của nh khác. Chỉ nên thông của v i tôi. Thên tến ng trên mặt phẳng ng d n thì tôi không bao giờ có, không bao giờ tôi nghĩ của H là thên tến ng của do dân chủ trên đ t n c Việt Nam. Không có.**

Trong khi tôi đ u tranh thì có nghĩa là tôi đ u tranh c v i c H .
Nh ng m t góc c a tâm h n tôi... Đó là bi k ch c a tôi. Đ u đó ch thông c m cho tôi".

Ngoài micro, tôi nói đùa: "C H đã làm các anh điều đ ng su t đ i mà anh v n còn bênh đ c thì ì quá!". Lê Đ t c i: "Thì mình cũng ph i tin là còn có m t ng i t t , ch n u c n c đ u m t b n v t đi thì làm sao s ng n i!"

Lê Đ t có vi t m t bài tr ng ca *Bác* (m t ph n trích in trong Văn h c VN sau cách m ng tháng Tám, nxb Văn H c Hà N i 1992). Đây là bài th ca t ng, v i nh ng tình c m chung chung, không b c l đ c cái c m xúc chân th c (n u có) phát xu t t đáy lòng:

"Trong ì ng im tr ng /mênh mông / m i t c lòng

Ta càng nghe r t rõ / cái th a Ba Đình

Di chúc / bác m tay / m bay / trang r ng"(sđd, trang 132)

Th ca t ng bác H , th i k đ u kháng chi n, h u nh ai cũng làm, k c Vũ Hoàng Ch ng. Nh ng không hi u sao, Lê Đ t l i làm bài *Bác* th i đi m khá tr này? Đào Ph ng Liên cho bi t, khi "Ông" m t, b m đ tang "Ông". Phong Lê trong bài "*Có m t tr ng ca v H Chí Minh...*" cho bi t tr ng ca này vi t năm 1970 đ k ni m ngày gi đ u c a HCM, nh ng cũng ph i 20 năm sau, m i đ c in (Nhà xu t b n Thanh Niên, 1990) nhân ngày k ni m 100 năm sinh HCM.

Nh v y bài th *Bác* có th đã làm sau khi H Chí Minh m t, nh m t l i t n ch ng?

K t thúc l p Thái Hà, T H u đã có l i đe Lê Đ t: "**T i c a anh cũng n ng nh t i Nguy n H u Đang** . L ra anh cũng b đi tù. Nh ng mà Đ ng vì nghĩ đ n anh, chi u c đ n anh còn tr , có kh năng và còn có th giúp ích đ c cho đ i n a nên Đ ng khoan h ng v i anh thôi ch

anh-đ ng-nên-nghĩ-r ng-anh-t i-nh

!" Đó là i d n dò c a T H u v i t o i t r c k h i t o i v
".(Lê Đ t tr i p h ng v n RFI)

Đ ng, trong i T H u, là Bác? "T i" c a Lê Đ t n u t r y k , n ng h n "t i" Nguy n H u Đ ang, vì nh ng câu th c a Lê Đ t vi t v ch đ c ng s n s không bao gi xóa đ c trong lòng ký c dân t c. Nh ng Lê Đ t không b đi tù. Ph i ch ng Lê Đ t đã c m nh n đ c s "khoan h ng" b bác, đ i v i m t nhà th có tài? Và đó chính là bi k ch c a ông? T m hi u bài th Bác và tình c m "khoan h ng" c a Lê Đ t đ i v i bác, n m trong b i c nh nh th .

Ho c cũng có th , nh ng ngh sĩ nh Hoàng C m, Tr n D n, Lê Đ t, Phùng Quán, luôn luôn có m t con ng i ngâ th , lãng m n, tr tình, khi nhìn v lãnh t . Trong khi nh ng nhà trí th c nh Phan Khôi, Tr ng T u, Nguy n M nh T ng, Nguy n H u Đ ang... S phán xét lãnh t sáng su t, r ch rời h n, vì h không lãng m n mà nghiêng v lý trí, tinh th n.

Tham gia Qu c dân Đ ng

Trong b n b n "thú t i" c a Lê Đ t, có m t câu quan tr ng: "*Đ ng đ i v i t o i c ó r t nh u ân hu , k é o t o i r a kh i bàn tay ph n đ ng c a b n Qu c Dân Đ ng, cho t o i công tác g n các đ ng chí lãnh t , cho t o i đi th c t đ c i t o , nâng đ nh ng sáng tác c a t o i, đ n khi va ch m vào quy n l i cá nhân, t o i tr m t t n công vào Đ ng, nh y sang tr n đ a c a giai c p t s n ph n đ ng và làm ng i phát ngôn c a chúng*" (Văn Ngh s 12, tháng 5/58, trang 80).

Và khi tr i p h ng v n c a Ph m T ng Vân, Lê Đ t cho bi t:

"Nhà m v t o i là c s cách m ng, hai anh c a Thúy m t ng i là bí th chi b xã, m t ng i đi b d i. H i c i cách m v t o i b quy là gián đ p và anh c b quy là Qu c Dân Đ ng ch đ em ra x b n. Thúy đ ng đ c đoàn k ch trung ng, lúc nào cũng n m n p s b đ a v xã đ u t . Th v a lúc s a sai b t đ u, c nhà may m n thoát n n"(Lê Đ t tr i Ph m T ng Vân, bdd)

"Trong truy n ng n "Th là... ch i!" (Talawas, tháng 6/2007) c a Vũ Ng c Ti n, có nhi u chi ti t g n g i v i đ i s ng c a bà Bùi Th Ng c Khuê, v nhà th Tr n D n, đ c bi t có m t đ n vi t v cái ch t c a ông Phán H u (ân nhân c a bà K) nh sau:

"Cu i cùng thì th anh cũng đ c tôn vinh. Sau ngày anh m t, t p tr ng ca cu i cùng c a anh đ c trao g i và hôm nay tôi i nhìn th y ch trên màn nh nh , trong t trao Gi i th ng Nhà n c cho anh và nh ng ng i b n c a anh. Song cái án oan k t t i ông Phán H u, nhà chí sĩ yêu n c gi u có, danh giá b c nh t t nh Nam Đ nh b bôi nh là tên ph n đ ng Qu c dân Đ ng, tay sai đ qu c Pháp ai r a cho ông? Đêm tr c ngày b các Ông Đ i sai cán b chu i, r đ n nhà b t trói ông đem đi đ u t , ông t p bàn th g a sân nhà, có bài v Nguy n Thái H c b ng ch Nho, r i ông đ i kh n x p, m c áo the đen, t m r m kh n vái: "Tiên sinh năm nào lên máy chém v n đ i i b t h r ng "không thành công cũng thành nhân". Gi đ c t p thành công r i, mai tôi lên đ n đ u đ i s thành gì đây? Tiên sinh h i, tiên sinh!..." Cái án oan y khi n anh đang đi công tác c i cách ru ng đ t Thái Bình b tr u h i v giam t ng đ n v . Ngày y, n u i n anh t t b ng dao lam trót t thì còn đâu nh ng tác ph m sau này anh vi t cho ng i đ i chiêm ng ng, h u th tôn vinh?"

Hai câu chuy n trên đây v ng i thân c a hai bà v Nhân Văn, cho ta th y rõ không khí th i đó đ i v i nh ng ng i có "quan h " v i Qu c Dân Đ ng và hi u t i sao Lê Đ t đã ph i c t gi u quá kh c a mình.

Trong nh ng ng i ch ch t c a phong trào, ba ng i có "liên h " v i Qu c dân đ ng: Phan Khôi, Th y An, Lê Đ t. Do đó, m t m i thâm tình liên k t h v i nhau:

- Tr i ph ng v n RFI, Lê Đ t nh c đ n Th y An và Phan Khôi, v i nh ng i đ y ý nghĩa: "*P han Khôi v i tôi v n có nh ng quan h đ c bi t*". "*Trong thâm tâm tôi, bao g i tôi cũng coi ông là ng i lãnh đ o t Nhân Văn*".

Vi c công nh n Phan Khôi là ng i lãnh đ o t Nhân Văn, ch ng t Lê Đ t ch coi Nguy n H u Đ ang nh ng i b n đ ng hành, Phan Khôi m i là ng i th lãnh. Ngoài uy tín c a Phan Khôi trong văn h c, còn có lý do nào khác, n u không ph i vì Phan Khôi là ng i theo Qu c dân đ ng, lý t ng đ u đ i c a Lê Đ t?

- "*Tôi có th b o đ m 100% ch Th y An không ph i gián đ p*", "*Ch Th y An r t thân v i anh*

em trong NVGP và đ& c b& t là thân v& i tôi". "Riêng tôi thì không bao gi& tôi quên công đ& a ch& Th&y An đ& i v& i tôi".

T&i sao Lê Đọt dám b& o đ& m 100% là Th&y An không ph& i gián đ& p, n& u ông không bi& t rõ hành đ& ng c& a Th&y An? N& u không cùng m& t lý t& ng?

Câu "*Tôi không bao gi& quên công đ& a ch& Th&y An đ& i v& i tôi*", có nhi& u ý nghĩa. Công gì? Th&y An có công v& i nhi& u ng& i, công đ& y Phùng Quán ti& ng Pháp ti& ng Anh, công giúp đ& v& con Lê Đọt... Nh& ng t& khi Th&y An b& n& n cho đ& n bây gi&, nh& ng b& n đ& ng hành không ai nói m& t l& i bi& n h& công khai cho bà, tr& Lê Đọt. V& y có th& hi& u ch& "công" này là m& t công l& n: Ngoài s& kính ph& c ng& i ch& v& n gh& can tr& ng, còn có s& hàm & n Th&y An, đã không "khai" nh& ng đ& u bà bi& t v& Lê Đọt, nh& m& t thành viên cũ c& a VNQĐ.

Khu lăng m& Nguy& n Thái H& c t& i Yên Bái v& i câu nói n& i t& ng "Không th& công cũng thành nhân" (t& nh : DR)

công cũng thành nhân" (t& nh : DR)

Câu châm ngôn mà Lê Đọt cho ghi l& i trong b& Nhà Văn Việt Nam Hi& n Đ& i (nxb H& i Nhà Văn, 2007), là : "*M& t nhà văn t& tr& ng nên b& n tâm đ& n v& c thành nhân h& n là thành danh" có gì r& t g& n v& i l& i Nguy& n Thái H& c: "Không thành công thì thành nhân".*

Tinh thần yêu n& c phát sinh t& Yên Bái

Đọt Yên Th& và đọt Yên Bái đ& i v& i Lê Đọt có nh& ng g& n bó sâu xa: Yên th&, quê n& i là đọt c& a Đ& Thám, thu& c phân Ph& l& ng giang, tri& u Nguy& n (nay thu& c t& nh B& c giang), có 2 m& nh đọt l& ch s& : Nhã nam và Yên th& :

Nhân Văn Giai Phẩmophon X : Lê Đt

Tác Giả: Th y Khuê

Thứ Bảy, 06 Tháng 3 Năm 2010 15:33

- Tng Nhã Nam, là n i Hoàng Hoa Thám làm l t c kh i nghiã (1889), và cũng là n i L ng Tam K đem th c p Đ Thám n p cho Pháp lãnh th ng (1913).

- Tng Yên Th , là n i Đ Thám đ t đ i b n doanh chi n đ u trong h n 20 năm, v trí hi m tr , "r ng thiêng n c đ c", n m gi a r ng Cai Kinh (L ng S n) và núi đ i Thái Nguyên.

Yên Th , nh m t đ a hình, m t b i c nh đ t n c lâm nguy, m t can tr ng ch ng Pháp nh ng th t b i.

Đ t quê cha tôi / đ t quê Đ Thám

R ng r m sông sâu

Con gái cũng theo đòi ngh võ

Ngày nh /cha tôi đ n đ u / lữ tr chẵn trâu

Phát ng n c lau / vào r ng Na L ng đánh tr n

M làm Đ Thám... (Cha tôi)

Nh ng vì mi ng c m mạnh áo, ng i cha đã buông tay, b cu c, ng i con ti p t c lên đ ng:

Cu c s ng hàng ngày / nh nhen / tàn b o

Nhân Văn Giai Phẩm phần X : Lê Đọt

Tác Giả: Th&y Khuê

Thứ Bảy, 06 Tháng 3 Năm 2010 15:33

Rác r&#i gia đình / m&#ng c&#m / manh áo / tàn phá con ng&#i

Nh&#ng m&# c th&#i x&#a / nh&# con chim g&#y cánh

Rũ đ&#u ch&#t ng&#t trong bùn

Năm tháng mài mòn / bao nhiêu khát v&#ng.

Cha đã đ&#y con m&#t bài h&#c l&#n

Đau th&#ng / kiên quy&#t làm ng&#i (Cha tôi)

Bài *Cha tôi* làm tháng 7/56, g&#a *Giai phẩm mùa xuân và Nhân văn*, nh&# m&#t tuyên ngôn, xác đ&#nh con đ&#ng tranh đ&#u, l&#y đ&#t Đ&# Thám làm kh&#i đ&#m.

N&#u Yên Th&# đ&#c Lê Đ&#t xác nh&#n, thì Yên Bái, đã không th&# công khai trình làng, b&#i Yên Bái là quê h&#ng c&#a Qu&#c Dân Đ&#ng.

Yên Bái là pháp tr&#ng x&# lòng ái qu&#c. Khi Nguy&#n Thái H&#c và 12 b&#n đ&#ng hành lên đ&#n đ&#u dài (1930), Lê Đ&#t m&#i m&#t tu&#i, nh&#ng Yên Bái, h&#n m&#t n&#i chôn rau c&#t r&#n, đã tr&# l&#i nh&# cái m&#c đ&#u đ&#i, m&#t kh&#i đ&#m c&#a c&#i vi&#t và n&#y m&#m ý chí cách m&#ng vùng lên ch&#ng Pháp.

T&#p th&# *T&#nh m&#*, t&#m coi nh&# t&#p th&# đ&#u đ&#i c&#a Lê Đ&#t, đã dành cho Yên Bái ch&# đ&#ng thiêng liêng, nói lên tâm s&# ng&#i thanh niên sinh &# Yên Bái. *T&#nh m&#* là t&#nh mình sinh ra, là đ&#t m&#, là Yên Bái. *T&#nh m&#* có th&#t s&# b&# th&#t l&#c? Hay đã b&# "t&#ch thu" và sau này đ&#c tr&# l&#i?

Tâm hồn, in trong phần Di cảo (Đông Ng Chấn, nxb Hội nhà văn, 2009)

Tác giả mới học cho biết đây là tập thơ bìa trắng in đã 40 năm. Không một bài thơ nào ghi ngày tháng rõ ràng. Lê Đọt cũng không hề nhắc đến "giai đoạn thơ này" khi còn sống. Có phải vì Yên Bái là một "liên quan" thơ kín mà tác giả phải giấu đi? Cũng như trong một thi gian dài, vì nỗi sinh, ông chấp ghi Âu Lâu, trên bờ sông Hoàng (không nhắc đến tên Yên Bái).

Tập thơ nói lên tinh thần chống Pháp của một thanh niên. Thơ làm theo lối leo thang, không vãn, đã là giai thơ Lê Đọt, đã có những hình ảnh mới lạ, táo bạo hơn thơ ngông khác. Điềm đềm biết là sống bó buộc Yên Bái, như cái nội của hành động và thơ thơ, như một tình trạng của lòng yêu nước, như một ý chí cách mạng, một sự đổi thay, một sự lột xác thân con người, khi đi từ Yên Bái.

Tên Yên Bái, cậu bé đã thấy một "ngôi hàng xóm", "ngôi chợ", và cũng là "ngôi yêu", bố con trai quan phải làm nhà, xóm làng hết hời:

Đêm yên / chợ ra sông tít tít

Theo những chiếc lá dâu ngày xưa

Áo trắng / như buồm mòng / vạt mặt chân trời nào / cao rộng / thăm thẳm / xa (Thơ ngày, trang 298)

Tên Yên Bái, cậu bé nhìn thấy người ăn mày chết trước cửa giáo đường, hỏi Chúa có thấy không?

Chúa ơi tôi bao giờ

Có ph i th t Ng i không?

Ti ng chuông / lu loa / h i h / gi c / ng i bõ già

Quét / chi c xác / n m co qu p

Ch t / gi a ngày Ph c sinh (Ng i ăn mỳ già, trang 319)

T Yên Bái, tác gi th y m t ng i anh, ban đ u có "chí l n", r i chí y l i tàn trong b ng l c quan tr ng, cu i cùng nhìn l i s đ i. B n cáo tr ng ch ng t ng i anh không s ng trong th i Pháp thu c mà đ ng nh i th i cách m ng:

"Trong kho nh kh c / đ i đ n / cùng s th t

S n tóc gáy / nh k sát nhân / đ t nhiên / th y / ng i mình th tiêu / l ng th ng / h n theo v / đ i ch t

"Anh có th l a / cha m / v con / l a c n c

Nh ng th nào / cũng có l n / anh ph i l i ra / tr c / vành móng ng a b n thân anh"(M t cu c đ i, trang 309)

Yên Bái, m t xã h i Vi t nam thoi thóp, tê li t, đ i ch :

Yên Bái/ dăm cô gái/ l thì/ th n th c/ Nh t Linh/ tay / Loan Dũng / lên ô kính b i

Ch ch ng/ m y con búp bê/ g y c ng/ b c màu

Yên Bái/ m t ph ch u/ th ng du n ng i

M t con đ ng/ r m r m/ máu r i

Đôi v ch ng già / không con / nhìn bóng t i

Ôm con mèo g y / nh c nh i / chuy n ngày x a

Yên Bái/ hôm nào / cũng ra ga

Hôm nào / cũng nh tàu / i i

V i nh ng t ng còi / r t ru t / g i đi

Và m t chân tr i / nhêu nh ch / khói (...)

Yên Bái / nh ng ngày trích l c nhau / sao thành nh u b n (...)

Yên Bái / m t quê h ng v n (...)

M t ngã ba thành năm sáu ngã ba (Phác h a màu xám, trang 333)

Và ng i thanh niên y đã g i nh ng i t t i v Yên Bái, t t i đã đ t quê h ng. Tiêu th là bài th duy nh t trong th i kháng chi n đ t l i v n đ tiêu th kháng chi n nh m t t i đ đ i v i quê h ng, dân t c:

Yên Bái / ch đ l i / trong tôi / nh ng k n m / nh t / nh n c c

Sao hôm nay / khi tiêu th quê h ng / tôi b ng khóc (...)

Yên Bái i! / C s ng / l y thêm / dăm ngày n a (...)

Hôm nay / ta đánh v / quê h ng

Đánh v / t ng viên g ch / t tiên ta / cóp nh t (...)

Quê h ng i! / Ta không ph i / k ăn tàn phá h i

Vén tay áo xô / đ t gia tài / ông cha đ l i... (Tiêu th , 345)

Yên Bái chính là kh i đi m c a cu c lên đ ng, cũng là cu c đi vào tan nát, kh đau:

"Ôi! Nh ng ngày đ u / quê h ng / tan nát l a

Nh đàn cò / v t / b nhau đi

Đ ng tr c m t chân tr i s o đ n

Đ ng sau /thông th ng m t đ ng v

Ta đã / ch n / đ ng / đi v phía tr c

Chân ch y máu / n ng vào nhau ta b c

Đ m ch / trên kh p m i ng đ ng

Trong b n giao kèo /ta ký /v i t ng lai (Quê h ng du ca, trang 353)

Yên Bái còn là m c a c nh ng ng i lính vi n chinh:

Bà m Âu Lâu /ng i / nh g c mai n tr ng / g a đàn con / đ / các gi ng ng i

Th ng c / Xa lum / ng i Xê nê gan / làm m than Ma r c

Vào h m than / đen / nh th y dân t c mình / m y ngàn đ i / vùi d p /ch t / đây

Tan t m v / ra b sông n c trong /r a m t

R a xong / nhìn / m t v n nh than

Th ng hai / Ma Hô Mét

Công nhân b c vắc / An Giê

Gù gù / ng cánh ph n

Ngày ngày / khuôn t qu c / xu ng tàu buôn... (M , trang 363)

Đ i di n v i nh ng hô hào chém gi t, máu, thù, trong thi ca đ ng th i, đây là bài th ph n chi n và nhân b n nh t trong văn ch ng Vi t Nam th i kháng chi n ch ng Pháp. Nhà th không phân bi t chi n tuy n, "dám" coi "quân thù" cũng là con c a m Âu Lâu. Vì v y "t i" c a Lê Đ t ph i là r t n ng, ngay t tr c th i k NVGP.

Th i k Nhân Văn Giai Phẩm

Xuân Di u bu c t i: "Đã r r t nh ban ngày, t p Giai phẩm mùa xuân 1956 ph t lá c đ u tiên ch ng Đ ng, ch ng ch đ , và Lê Đ t là nhà lý lu n trong đó. Lê Đ t m đ u Giai phẩm v i cái tuyên ngôn: "Trích th g i ng i yêu" (...) và bài th tuyên ngôn th hai "M i" đ ng trong Giai phẩm (...) Lê Đ t là m t ng i ch ch t c a báo Nhân Văn, tham m u cho c t báo, t tay s a ch a nh u bài đ kích ch đ ta r t cay đ c (...) Cùng v i Nguy n H u Đang làm b óc c a báo Nhân Văn, đ ng làm "nhà lý lu n" c a b n ch ng Ch đ (...) Sau khi báo Nhân Văn b c m, Lê Đ t liên l c c u k t v i Th y An, Lê Đ t đóng vai trò quan tr ng trong v c lũng đ n H i Nhà Văn, Lê Đ t tích c c dùng ngòi bút v t i vấn hai m t; Lê Đ t luôn luôn gi m t c ng v đ ng ch tr ng phái; mãi đ n trong t p h c văn ngh i n th hai (tháng 3 và 4/1958) v n còn tìm cách quay qu t. Cho nên, xét Lê Đ t, ta ph i nhìn th y cho h t, r ng Lê Đ t ch ng đ i ta, phá ho i ta t trong b n ch t giai c p thù đ ch" (trích bài "Nh ng b n hoá c a ch nghĩa cá nhân t s n trong th Lê Đ t", (Văn Ngh s 13 tháng 6/58, in i trong t p Dao có mài m i s c c a Xuân Di u, 1963, các trang 86, 87, 89 và 95).

**Nhà thơ Lê Đạt và bài thơ nổi tiếng đăng trên báo Nhân Văn số 1 ngày 20/09/1956.
(Tích : DR)**

Lê Đạt cũng xác nhận vai trò chủ chốt của mình trong bài thơ kiêu mạn thơ o: "Tôi tham gia Nhân Văn với ý thức là người lãnh đạo lý luận của tờ báo vì tôi cho tôi và ng vàng h n Nguyễn Huệ Đang. Ban biên tập lúc đó gồm có 4 người: Nguyễn Huệ Đang, Trần Duy, Hoàng Cầm và tôi. Để tập công quan điểm vô sản chuyên chính của Đảng, tôi và đồng nghiệp Thanh Châu viết bài Mưu Đồ, tôi góp ý, và tranh luận người đi chân cho và giày m u d ch. (...) Nhân Văn bắt đóng cửa nhà ng tập tập ng Nhân Văn, tập tập ng ch ng đi và n ch a h t. Sau một thời gian các báo ng t đánh, tình hình trở lại bình thường, chúng tôi lại và n gặp nhau để kích Đảng, cho là để đoán". (trích từ "tự thú" của Lê Đạt, Văn Ngạn số 12, tháng 5/1958).

Trong thời kỳ NVGP, ngoài những bài xã luận chính thức ký tên Nguyễn Văn Quan Sát cùng với Nguyễn Huệ Đang, Lê Đạt là nhà thơ sáng tác nhiều nhất và chủ đạo của nhiều nhất. Ngoài những bài thơ in trên báo, còn có:

Thơ gởi này là của chúng ta, (phát hành tháng 12/1955), có thể phần lớn làm theo lời tuyên truyền, thời mà Lê Đạt cho là "biết bao lần tôi đã không thức là tôi", cho nên sau này ông không nhắc đến tập thơ này.

Bài thơ trên ghế đá (nxb Hội Nhà Văn, 1957).

Cả hàng Lê Đạt, (đang in, bìa đình ch, Lê Đạt bìa khai trình khi đồng nghiệp, tháng 7/1957)

Đồng long m ch (in trên T do di n đàn, tháng 12/56, báo b c m)

Lê Đạt còn nói đến bút ký "Vào 21", viết về thời kỳ b k lu t. Hiện nay không biết vẫn bản này thơ t l c đầu.

Trong tinh thần Đ Ph , th Lê Đ t ph n nh xã h i th i ông s ng. Không ít bài b c m, b t ch thu, ho c b th t l c. Sau này, nh ng ai mu n tìm hi u th c ch t c a xã h i Vi t Nam d i ch đ c ng s n c n ph i tìm l i nh ng tác ph m này, không ch c a Lê Đ t, mà c a toàn th các tác gi trong NVGP đã b chôn vùi ho c th t l c. Nh ng tác ph m vi t trong tù, c a Th y An, có l Sàì Gòn, phía gia đình các em, ho c b n bà là Trinh Tiên (tên th t là Trinh N , ch ng là B u Đ o) còn gi .

Nh hai bài đánh Lê Đ t c a Xuân Di u và Xuân Hoàng mà chúng ta có th bi t đ c n i dung m t s bài th c a Lê Đ t, trong th i k NVGP

T p *Bài th trên gh đá*, theo Xuân Di u "*d i s lũng đ n c a Hoàng C n*" nhà xu t b n H i Nhà Văn đã in t p th này năm 57, sau khi Nhân Văn b đóng c a.

V n theo Xuân Di u, thì tác ph m này "*là c m t h th ng có ý th c phá ho i tinh th n đ u chí cu i*" , "anh ta [Lê Đ t] v n c "*đ u thai nh m ch đ*", bài "*Đu*" là "m t

s khiêu khích". Bài "*Gia đình*",

v i nh ng câu nh : "

Nh u đ đ nh sa l y trong đ ng tã

", "

tình yêu b nh ng cái hàng ngày bóp c ",

"Lê Đ t đ a nh ng xót xa đau đ n ra và cho nó th ng tr n". Bài th trên gh đá "

đ y m t đ i u h ng l c, ch t l m trong tình yêu",

và v n theo Xuân Di u, trong b n đánh máy đ a cho nhà xu t b n còn có bài

"*Trong h m bí m t*

", nh ng không in, bài này r t tiêu bi u cho cái tri t lý "máu, s ng và ch t" c a Lê Đ t". Xuân Di u vi t ti p:

"*Bài th trên gh đá "còn có dã tâm đ kích Đ ng. Cho Đ ng là phao phí nhân tài (Con búp bê, Tình ng i), ví Đ ng nh m t anh th c u già ch a v , bác r t nhi u c u, xây đ ng kinh t đ c nh u đ y, nh ng ch a b c qua đ c m t lòng ng i"*.

"*Hàng tr u lòng ng i đã nh Đ ng mà tái sinh, yêu Đ ng sâu s c, nh ng c nhiên lòng c a b n Nhân văn- Giai Ph m thì ch có b n t s n ph n đ ng m i b c đ c c u"*.

(Xuân Di u, *Nh ng b n hoá c a ch nghĩa cá nhân trong th Lê Đ t* Văn Ngh s 13, tháng

6/58).

Như bài đã kích c&a Xuân Hoàng, chúng ta biết thêm nội dung bài *Đ&ng long m&ch*, in trên T& do di&n đàn, tháng 12/56, báo b& c&m:

"Trong bài thơ "Đ&ng long m&ch" (...) Lê Đức Thọ đã lên khung cảnh một địa phương đang bị hạn hán, có cán bộ và khuyến cáo người nông dân vì sợ bị "đ&ng long m&ch" nên các cán bộ địa phương không nghe. Sau có vị chủ tịch anh Ân đêm và bí mật bàn với nhau nên lén lút đem củ cải ra và n& đào giếng, đến sáng hôm sau bà con thấy đất y th&y "m&ch n& c& đùn lên n& c& phun loang loáng", và từ đó y c& làng nơi giếng người và chủ tịch anh đào giếng chỉ ng& h&n kh&p n&i.

(...) Lê Đức Thọ hát và khen ngợi vị chủ tịch Ân - người "anh hùng" trong câu chuyện qua cái nhìn của Lê Đức Thọ đã "dám c& gan đánh b&c và i&ng già nua cũ kỹ của củ cải đất". Lê Đức Thọ đã kêu gọi lên một cách h&m h&c n&ng:

"Nh&ng con người i&

ng& ra c&n đ&ng"

Và Lê Đức Thọ hô hào:

"C&n biết bao nhiêu

Nh&ng cái đ&u táo b&o

Dám nghĩ, dám làm

Không nô ì chung quanh"

(...) Còn đây là cái nhìn của Lê Đt về Đng. Đó là:

... "Đng con rđng,

Ai đào gđng đđng vào long mđch

Thì phđi đđi mù hai con mđt

Cđ nhà hđc máu chđt đđđi"

Và nhảy đđi nhảy đđi cái ý đó mđt cách đđa đđm:

"Long mđch này mà đđt

Cđ nhà không thoát mđt đđđđi"

hđc:

"Long mđch hôm nay rung chuyđn

Phen này đđi chđt cđ nhà"

Nhân Văn Giai Phẩm pho n X : Lê Đ t

Tác Giả: Th y Khuê

Thứ Bảy, 06 Tháng 3 Năm 2010 15:33

(Th c ch t t t ng ch ng đ ng trong th Lê Đ t, Xuân Hoàng, Văn ngh s 11, tháng 4/1958, trang 71-72)

Bài th dài *C a hàng Lê Đ t*, in trong ph n ph l c đ i đây, làm theo th trào phúng, là m t trong nh ng b c tranh th s ng đ ng nh t v th i k Nhân Văn Giai Phẩm.

Đ i ch c a Lê Đ t chia làm hai th i k , đ i hai ngòi bút:

Nhà th th i th , theo truy n th ng Đ Ph , ghi l i b m t c a xã h i toàn tr trên đ t n c ta. Nhà th cách tân, theo truy n th ng Mallarmé, m m t k nguyên m i cho đ ng ch .

Lê Đ t, nhà th th i th , xác đ nh tính ch t c b n c a l ch s :

L ch s muôn đ i duy t l i

Không ai l a đ c cu c đ i.

Lê Đ t, nhà th cách tân, g i l i h u th nh ng l i trăn tr i cho t ng lai:

Vũ tr i / tha cho tôi

T t c nh ng gì / th tôi ch a làm đ c

Khi t th / m t tôi đ ng ai vu t

Nhân Văn Giai Phẩmophon X : Lê Đt

Tác Giả: Th y Khuê

Thứ Bảy, 06 Tháng 3 Năm 2010 15:33

Còn gì buồn hơn / màn đóng kịch đời

(Hít phn th X)

Ph c

C A HÀNG LÊ Đ T

C o th m l n gi tr c đên +

Nguyễn Du

Quý khách qua ph Tr n H ng Đ o

Hãy d ng chân / m y phút / tham quan

C a hàng Lê Đ t.

1.

Lê Đ t nào ?

Có ph i Lê Đt / c a **Nh ng ng i t t** / c a **Nh ng cái bình vôi**

Chán th th n r i sao / mà i v m h u

Hay v đau, con y u / Làm th không đ t n

Hay b phê bình / k m th o

G nh chim ph i tên / Đ ng th y cây cong / là s

Hay th i không ng i tiêu th

Ph i bán Ki-lô

2.

Làm th đã đành là khó s ng

M t bài th Văn ngh tr / năm nghìn

Mua so n v a hai h p s a

Nh ng kinh t dân ta còn kh / làm th nào

C n c nghèo n o nuôi nhau

Đ s ng làm th / th là t t m

N u không có m y ông phê bình

Mác xít thiên binh / Duy v t chi h gi giã

Nhai ch mòn răng / ch a v s đ i

M y ch i- t lòng ng i / không b t

Ng t ng n bao nhiêu suy nghĩ / tìm tòi

Ra ch nghĩa / nhi u khi / cũng gi t ng i

Có nh ng ngày chán n n / Tôi mu n đi th t xa

Không mu n nhìn / không mu n nghe / không mu n v t

Có nh ng ngày / tôi ch còn mu n ch t

Nh ng th ng v / th ng con / yêu t ng V t

Tôi không đành đi

Quê nh thân cò n i

3.

Tr n D n đi phao tin

“Lê Đ t m c a hàng ph chó”

Anh em ôm b ng c i

Ô hay, sao i c i

Tôi không đ nh m c a hàng ph chó

Nh ng sáng tác cho đ i thêm vài th ph

Ch ng là nên hay sao

Ch ng h n ng i nhai đi nhai i

M y v n th th t r

Bã nát t th i cà d .

M t tý anh / m t tý em

Tý ty nh m v / tý ty căm thù

Tý ty dĩ m huy n / tý ty mông vú

Đ làm m y ch c thùng th

Bùi Th Xuân (1) / n u không còn hàng ph

Đ i s bu n b t đ n bao nhiêu

Nh H G m không ng i làm xỉ c

Nh H Tây v ng bánh tôm

Ta s m t r t nh u Hà N i

N c béo / m g u / tôm t i / th m i

Áo n ng tu i c thu chín t i Th đô

4.

Anh em tôi đ sau đ n mu n

M c a hàng / sinh s ng / khó khăn

Bao nhiêu ch th m / ng i ta “xí” tr c

H u 20 năm / H u 30 năm / H u “nh t Th - đô”

H u “gia truy n chính c ng”

Phong u s ng nh đ c m t cái tên

Anh em tôi đành ra góc ph

Đăng ký m hàng

Ch a có t ng tằm / r i s có t ng tằm

M n ch u khó làm ăn / c n cù / l ng th n

Bà con / cho m y t m ni lông

L p lên làm mái

M y m dù Đ n biên / quây i làm t ng

M i ra riêng / b n bè th ng giúp đ

Ôm l y bóng đèn / Văn Cao v m t con m t đ

G i thích / "ngày đêm m t ng / đăm đ m s đ i"

Ngoài c a hàng / Tr n D n treo / qu tim đ s

Kh c m y câu th Mai – A "Yêu / ghét / kh ng l "

Hôm khai tr ng / Hoàng C m gi ng oanh vàng đ t B c / S đ n ngâm th

Nguy n Sáng v chân dung ng i đ n đ

T Phác m t Rômêô m bu n th đ u "Quay t "

Phùng Quán "v t Đ o" v múa micrô đ c t u...

5.

Cu c s ng th t vui / nh ng th t là v t v

Méo m t / lo c m / lo g o / lo m / lo đau

Lo hàng trăm th

V t ch t đã đành là h t ng c s

Nh ng ng i ta đâu ch có d dày

Còn tim đòi rung / còn đ u đòi nghĩ

H ng hà sa s nhu c u

Anh thích đi câu

Anh thích đi píc-níc

Ch thích đ u xúc xích

Ch thích Uxi

Nh sách nói :

Bách nhân bách thích

Anh hôm nay đi ch / Tr i cao thu mát

G p m t tà áo bay ph ph t bên h

Con ru i đ u mép ng n ng

Đêm khép c a / lòng còn ng gió

Còn anh / hai th tóc trên đ u / ch a v

M a d m b n N a l xe

Đ u g i ba lô x p m ng

Bu n nh m t s h u l m

Còn anh / con sài / v ch a

Sòn sòn / hai năm đôi

Quanh qu n tã con / thu c v

Còn anh / m c trong đ u f y m

Bao nhiêu đ đ nh quay cu ng

B c b i, tay chân / đỏi thềm c a s

Tàu m neo n ng n rãnh đ i.

6.

Xin các anh hãy đ n hàng tôi

N u c n vui / tôi s đ làm xi c

Tr ng cây chu i ng c / đánh tr ng th i kèn

Tôi s làm th ng h / “ i a”/ bông phèng ngh ch ng m

Giành gi t m nh vui / t t ng th dài

Nh ng ng i ít c i / th ng hay ch t s m

Tôi s xào thêm xanh thêm m ng

Tôi s làm th y t ng / Ch p m y t vi / m y bói bài xì

Ng i làm th nào ch ng chút ít tiên tri

N u nh ng cái hàng ngày eo đê t n

M c n m ăn meo kh p đ thân hình

Tim tro ngu i đ n mèo không thèm ng

Tôi s ch m th tôi thành ng n a

S y l i tâm h n m a phòn

Trên đ ng m u sinh tr ng k m t m i

Tôi s t p máu th nóng h i

Lên dây cốt l i trái tim

B c túc t c / ph xanh mùa tíc t c

7.

Đ t o d ng m t c a hàng nho nh

Tôi đã đ i nh ng ngày h n h / m i tám đôi m i

Nh ng má g i / nh ng v n c i chín i

Tôi đã s ng nh ng ngày l m lũi

Quên ng quên ăn

Tôi đã ch u đau th ng b t công h t h i

Tu i th làm h i tu i tr i (2)....

Tôi v n đi / nh cung m nh / sao Đà la đ y đ a

Cho đ n lúc / trí trá / c ng quy n / đ u gi

Không còn hành h con ng i

Sao ta ch a khai thác cung trăng / thành ch

Sao m i sáu b y m i / đ i đã v i v già

Nhân Văn Giai Phẩm số X : Lê Đạt

Tác Giả: Th&y Khuê

Thứ Bảy, 06 Tháng 3 Năm 2010 15:33

Đ&n bao gi& m&i có nh&ng thi&u nhi trăm tu&i

Ng&m ng&i th&ng ông Bành t& ch&t non

Nh&ng bà m& v&a sinh con v&a hát

Ch& t& do mùa th&t h&t bát c&i

1958.

H&U T&

Đ&u ph& Lãn Ông / có c&a hàng t&p v&t

Đ&ng ký s& 4210 / đ&ng tên Lê Đ&t

Nh& x&a ba m&i năm

C&a hàng quan niêm phong (3)

Bút đ&c quân ông Lành t&y u&

Tu&i s&ch ph&c h&i / bán gi&y v&sinh

1989.

+ Đ t này m i thêm vào năm 1989

(1) Hàng ph Tý n i ti ng ph Huy n Trần Công Chúa sau đ i thành ph Bùi Th Xuân

(2) M t m t tr ng đ n

(3) Bài th "C a hàng Lê Đ t" đ c sáng tác năm 1957, th i đ i m Hà N i gay g t c i t o t s n.

Bài th đ ng n loát thì th nhà in Xuân Thu đình công ng ng máy, cho r ng bài th đ i ng c i quy n i giai c p công nhân và b n th o cũng b m t luôn.

Sau khi tác gi đ c ph c h i, tháng 3-1989, B N i v có nh ã ý tr i m t b n đánh máy (m t m t s trang).

Nh ng đ n th t l c đ c tác gi ghi i theo trí nh , ho c c c ch ng đã vi t m y dòng b sung c g ng duy trì m ch th .

Và thêm đ n H u t

Ông Lành là m t trong nhi u bi t danh c a nhà th T H u, ph trách t t ng th i b y gi .